

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 26.

У НОВОМ САДУ 27. ЈУНА 1885.

ГОД. I.

К О Л О К.

I.
Д епа земљо, где је негда
Заљубљени Атар пев'о —
У спокојству благе ноћи,
На крилима фантазије,
Походим те жудан, ево.
У замислу обилазим
Усамљена места она,
Страст пламена где се таје
У хареме и сараје,
У вртове од ружица,
У редове лепотица,
Што цватући као руже,
Једног само Бога знају,
Једној страсти само служе.

Кад бих могло, што би хтео,
Ја бих тамо полетео,
Да уживам чудне сласти;
Да осетим, што осећам
У бајкама занашљивим;
Да уживам оне дражи.
Даљни исток што их има,
А моје их срце тражи.

II.
Драга моја, мој бисере,
Ти мелеме мојој души,
Знаш-ли ону чудну песму,
О славују и о ружи,
Што под небом врела југа
Дочарава слатке сневе,
Булбул-Намех што се зове?

Ти си ружа, ја сам славуј,
Што ружици пева само,
Што лепоте њене слави,
И не пита, да л' га чује.
Већ уздише у самоћи,
Сања. пева и тугује.

Ах! и ову песму моју,
Разносиће хладни ветри,
По далеким пустарама,
Где не цвати росно цвеће —
Ал' пропасти она неће:
Свет је њезин љубав само.
Кроз љубав је дошла амо,
Са љубављу и умреће!

III.
Из бујнога Хиностана,
У пределе Фарзистана,
Летео је певајући,
Као призрак чудног јава,
Љупки Колок, анђ'о мира,
Анђ'о слатког заборав —

Ноћ је била тако тиха,
Да се сушањ није чуо,
Нит' је когод уздахнуо;
Само кад-кад будна тица
У станишту ако милом,
Стресајући хладну росу,
Залецрша лаким крилом —
И понова све се смири,
Лепршање и зефири.

И анђео гледао је,
У брзومه своје лету,
Мирна села и градове,
Растурене у даљини,
По свој земљи, целом свету —
Обиш'о је равна поља,
И брегове и долине,
И пажљиво слушао је,
Сваки шушањ из даљине —
Жуберкање поточића,
И несташног поветарца,
Што по суром пирка стењу,
По валима и камењу.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

IV.

Пред њиме се Елбор диже,
Мрки Елбор гора сива,
Што му чело узвишено.
Снег и вечна студен скрива,
А поднож'је кити цвеће,
И вечито премалеће.

Ту, за летње омарине,
Тихи сутон кад се вине,
Пастир догна стада своја,
И спокојан, у тишини,
Пева песму о љубави,
О наслади и милини;
И ужива чудне краси,
Све, док песма мујезина
Ноћ чаробну не огласи.

V.

Ко то тужи и уздише,
Кад спокојство земљу крије?
То Измаил, пастир млади,
Над постељом мртве љубе,
Косу чупа, груди бије,
И потоком сузе лије...
Ал' је ташта свака нада,
Не устаје љуба млада!

Није давно — по године —
Како љуби лепо лице,
Како грли узраст вिति,
Своје драге невестице.

У дубини тавних гора,
У залаћу древних шума,
Он је сретан био с њоме,
К'о у прва у времена,
Први човек, прва жена,
У чаробном рају своме —
Па зар тако, брзо тако?...
Измаил је горко плак'о.

VI.

На широким пољанама,
Цвета ружа поносито;
Зрак је греје, роса роси,
И ружица гране шири,
Диже своје стабло вито,
И пријатно, слатко мири.

Ал' кад нагну бујни ветри,
У јесенске бујне дане,
Кад поломе вите гране,
Ко би онда мого знати,
Да ружици живот врати?

VII.

Кад је чуо анђ'о мира,
Горку тугу и жецање,
Он се тихо доле сиђе,
И невиђен, тајним летом,
Несретноме мужу приђе.

Млади пастир клечао је
Над постељом љубе своје,
Обгрливши мртво тело;
А кад анђ'о к њему крочи,
Тежак сан му склопи очи —

VIII.

Он је дуго, тврдо спав'о,
И сан му је слатак био.
Јер је густим велом крио,
Страшни удес, мучну јаву,
У дубоком заборавау —
Па и рујна зора сину,
Кад га једва санак мину.

Као стидна невестица,
Кад се тихо на пут креће,
С љупким венцем од ружица —
Свитала је рујна зора,
У погледу даљних гора.
За њом тице и лахори,
Сустижу се и прелећу,
Па бисерну росу круне,
И по лисју и по цвећу.

Као росом умивено,
Као златом поливено,
Уз лагано таласање,
Нијало се брсно грање.
Над руменом површином
Лети чајка брзим летом;
И, весело кликтајући,
Додирује лаке вале,
И прелеће као стрела,
Са обала на обале.

IX.

Измаил је сретан био.
Нека слатка, света струја,
Што природу узе целу,
По целом га прожма телу,
И свет њему поста мио.

У свечаном задовољству,
Дисао је зрак јутарњи;
Гледао је сиње море,
Обасуто руменилом;

И високу Шајтан гору,
И облаке на Елбору —
И све њему чудно беше,
Узвишено и свечано,
К'о да му се рајска сладост,
У заносу слатком јави;
Да му срце радост пије,
Да му душа бајрам слави!

Х.

Али опет у сећању,
Као тавна опомена,
Из пучине заборава.
Мисао се јави нека,
О минулом оном добу,
У прошлости што је гробу —
Београд.

Ал' заборав не да клети,
Љубе своје да се сети.

Покрај њега на постељи,
Место њеног мртвог тела,
Стајала је ружа бела.
Њен пријатни, благи мирис,
Занесе му чисто душу,
Усталаса цело биће,
Као вино кахетинско,
Као крепко, слатко пиће —
И незнајућ' ни сам зашто,
Док му поглед питајући
По колеби тихо блуди,
Срце му се стеже јако,
И дубоки, тешки уздах,
Из ломних се изви груди...

Војислав.

СУЂЕНО ЈЕ ТАКО.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

(Свршетак.)

VIII.

Пролазили су дани. Прошло и недеља па и месеци. Милица се помало поправља. Прекужила је већ. Јуца опет све нешто поболева. Одлежава а честито ни сама не зна, шта јој фали.

Откако јој онај несрећа оставио кћер, никад веселог часа. Стиди се и себе и целог села. Не иде никуд. Ни у друштво. Не говори ни с ким. У цркви није била и не памти кад.

Гризе је то. Страшно је гризе. Та баш она, рођена мати, убила срећу детету свом.

Никад јој те мисли из главе не избијају. Оне јој баш и грозницу навукле. Јед је то!

Прилегала тако Јуца а све се нада прећи ће грозница. Али она не попушта. Све је јача. Јуца се већ и у кревет свалила.

Немирна савест па љутина не избивале јој из главе, док је на ногама била. Сад још више је море. Не воли ни да јој ко дође. Све мисли о Ранку, па о Милицу.

У грозници и бунца. Све говори о Милицу. Жали је па и плаче. Затим окрене Ранка клети.

И Илија и Милица у великој су бризи. Зову све бабе и све врачаре из села. Носио Илија Јуцу већ и у Т. некој Маџарици, која се прогласила као прави врач.

Свако на своју руку тумачи Јуцину болест. Наручују, чиме и како треба Јуцу купати, па

шта јој давати, да врућина попусти. А врачају? Бог би знао, шта све не врачају.

Чинило се и чинило али све узалуд. Јуца се све чешће буну и бунца. Заноси се сваки дан скоро.

Једва се Илија сетио, да донесе лекара из вароши.

Донео га. Сад је тек чуо, да његовој Јуци нема лека. Доктор је нашао, да је Јуца на смрт болесна. Но може се још дуго патити.

Тако је и било. Дуго лежи већ. И лежаће Јуца још толико.

Кад је при себи, каје се. Не може доста, да се накаје, што је хтела кћер да уда за немилог и недрагог. Жао јој; срце јој пуца, што јој кћи изашла на глас а ни крива ни дужна. Не мари, што је она болесна. То је и заслужила. Бог ју казнио.

Болује Јуца већ више од по године.

Друге из села долазе и обилазе ју. Теше је. И разговарају се.

Чује тако, како јој несудњени зет просио своју девојку из села, али није хтела. Девојка паметна па видела, какав је Ранко. Та за-бога! Оставити он испрошену и претеновану девојку!

Дознала Јуца тако, да је Ранко узео јесенас Сосину братичину. Разумела и то, како није са женом лепо живео ни цео божићни пост.

Што дикла навикла! У биртију па у бир-

тију. Жена мало оштрија па неће да допусти. Нису га могли отац и мати обратити, па тешко, да ће га и она!

Зло се правило све грђе. Живи Ранко са женом до зла бога рђаво.

Слуша то Јуца а све се кува у њој. Све црње мисли на ум јој падају. Тако би, видиш, и Милица патила. Плаче Јуца; сва се заценила.

Нису ови гласови Јуцу крепили. Погоршавали јој баш бољетицу. Савест ју још јаче гризла.

Дотрајало тако до Сретенија. И Јуци је крај истекао. Умрла је. Са мужем и дететом ни да се опростила: на умору није при себи била. Однела је на онај свет немирну савест и велику бригу.

Лепо муж оправља жену. Достојно кћи жали матер. Не враћа се нико, кога једанпут у раку спусте. А мати је увек велики губитак.

На укоп се искупио силан свет па и Ранкови родитељи дошли. Хоће да последњу част одаду Јуци, коју су већ и пријом знали.

Они се баш справљају а Ранко ће да запита, кућа ће?

Рекли су му.

Насмешио се он, па чисто у шали рекао, да се и он мора у жалост бацити.

Тако је и било.

Тек што отац и мати из авлије па Јуци на укоп а Ранко из авлије па Соси у биртију. Вино је свему лек па биће и његовој жалости за несуђеном бабом, вели Ранко.

Кад је полазио, питала га жена, куда ће? Одговора није добила.

Пио је Ранко а све у спокој души Јуциној. Остао је све до у ноћ.

Жена дошла сирота по њега. Зове га кући. Али се њему не иде дома. Извуче се некако из собе. Па даље. Иде тамо, где му неће жена доћи па га кући звати. Није се честито ни огрнуо.

Те ноћи дувао хладан ветар. Баш горњак. А пре тога падала киша неколико дана. По селу је велико блато.

Ранко се напио. Кад на хладан ветар изашао, јако га вино ухватило. Једва је газио блато. Напоследак баш на прелазу пао на сред пута. Није могао устати. Ту и остао.

Лежао тако до ујутру, целу драгу ноћ. У почетку знао за себе а после је био ван себе.

Сосин муж тражио је Ранка по свим сеоским биртијама. Та, рођака му а Ранкова жена

код њих остала. Плакала сиротица; јадиковала. Клела и себе и своју срећу.

Тек кад се развидило, нађу људи човека у блату. Једва га познали. Ранко се сав укочио од зиме. На коли су га кући однели.

Тог јутра легао Ранко у кревет па више се никад не дигао. Осмо јутро освануо мртав.

Како радио, тако и прошао.

IX.

Илија је сахранио своју Јуцу. Већ јој и годишњи парастос дао. Из вароши донео камен и дигао јој чело главе. Нек се зна, где лежи Јуца Јовићева. Бог да јој души прости.

Лицем на Сретење а тумари зором неки странац на Илијин салаш. У издераном је и одрпаном оделу. Ни шешир му честит није.

Познати га не мож нико.

Свињарче га прво опазило па се и поплашило. Па још кад поче говорити, скоро да бежи. Страшно је изгледао.

Међутим се ослободило брзо, јер странац рече, ко је и — шта је.

Боље погледало свињарче и познало Милована. Чуди се, како то изгледа. Та он још није видио човека тако јадно одевеног и тако чемерног изгледа.

Милован се распитивао у свињарчета. Чуо је већ, да је Јуца умрла и да ју газда-Илија и Милица и данас жале. Дознао је, да је Милица још девојка.

Заиграло срце у Миловану. Милицу је већ прегорео био. А где сад? Она још девојка! Скоро да не верује! Пита дете још једаред, да-л је то баш Милица газда-Илијина. Та она се удала за Ранка. Свињарче га уверава, да он познаје Милицу газдину добро.

Састао се Милован и са одацијом. И овај се чуди и диви, како изгледа. Гледи га боље. Да га како год какав уља не вара? Ал јесте, сасвим је Милованова глава па и разговор. Уверио се.

Милован је чуо, што је хтео. Чуо је, да је Милица жива и здрава и још више, да је — још девојка. И опет га све нешто вукло, да бежи од куће те. А опет га нешто и задржавало.

Устао је. И поћи ће. Не да му одација.

— Та пазили смо се, док си овде био, говори одација а жао га Милована, па остани бар да ручаш. Две године како се нисмо видели. Седи, да се још разговарамо.

Одација и пресвукао Милована. Дао му чи-

ете своје кошуље па и неке старе аљине. Старе су, ал су опет у сто гради боље од Милованових рита.

Једва је остао Милован. Разговора било о свему и свачему. Но Милован је све нешто узбуђен. Трза се. Обзире се. Човек би рекао, као да се нечег боји.

Кад мало после ручаног доба а зврје Илијина кола и управо на салаш.

Милован се збунио па скоро да се сакрије испред Илије. Нерад би састати се с њиме. А како му тек би, кад га Илија виде и познаде.

Изненадио се Илија јако. Сам он пришао први и руковао се са негдањим својим пастиром. За здравље га питао.

Тако је урадио и Милован. То је био сав разговор.

Илија изашао, да види, како стоји јесењи усев. Ове године пролеће рано почело. Прегледао је још, треба-ли што оправљати, јер иде време, да се почне орати и за пролећну рану.

Брзо је свршио. Сео на кола и вратио се Илија. У срцу га нешто гонило, да што пре стигне кући. Терао је јако коње.

Милица је таки рекао, с ким се састао. Не мож она, да верује то. И опет, ко вели, а зашто, да се Милован није могао вратити!

Питала је себе, што да дође он? Мислила затим много и много. Нешто се мало и развеселила. Наједанпут се снујдила. Зацело јој на ум пало, како је Милован одбијен једанпут, како ју је затим младожења оставио — и Милован неће сад ни гледати на њу. Плашила се. Ал опет се досети: па што се вратио? Чисто се наново зарадова.

Већ је почела сама себи пребацивати. Милована је скоро заборавила. Избрисала га из главе. Но ал две године скоро није га видела, па толики терет преко главе праметла: није ни чудо.

Што више о Миловану мислила, још јаче му наклоњена била, још јаче га волела, љубила.

Илија мисли такођер. Зацело о Миловану. Рад би био задржати га. Нек остане само и, он, Илија, поправиће све, што је пре две године зло урађено. Сетио се и Јуце — бог да јој души прости — она је свему била крива.

Брзо је био готов: да ће он своје дете Миловану с благословом.

Милица, мисли он, неће се противити.

Ал Милован као-да не мисли о том. Та што ено баш неће да остане на Илијину салашу, мада га одација баш онако зауставља. Чак мало

и наговестио одација, да му Милован може још и газда бити.

Није помогло. Милован није могао ни помислити, да ће сад, добити Милицу. Баш је прави просијак! Није друго него највећа скитница! Забатало се сасвим!

Милован је отишао. Чуо то и Илија и Милица. Било им јако жао. Милица и сузе сузила; отац није видео.

Није ни Миловану лако било. Колико му девојка увек пред очима била! Па сад био близу ње, па ни видео ју није. Кајао се, што је отишао. Све више премишља, како би да се врати. Хоће од све невоље, да ју још једанпут види.

Готов је. Вратиће се; видиће Милицу и — онда збогом за увек.

Он на кућни праг а Милица случајно пред њега. Познала га, сва се зацрвенила. Стала па занемила. Ама ни речи.

И Миловану је тако исто било. Преко прага не може да крочи а камо-ли да прослови. Ни помоз-бог не рече.

У тај пар и Илија из собе. Опazio Милована и Милицу. Стоје и не мичу се. Обрадова се. Потећи ће тек у неке и позваће Милована у собу.

Ушли су сви, ал ниједно никако да себи дође. Нико да почне.

Једва једвице поведу разговор. Није баш ишао: био је искидан. Свима су по неке речи у грлу заседале.

Мада је Милован устао и отићи хтео, није отишао. Илија га заустављао и заустављао. Не би то све помогло, да се и Милица не умеша. Запитала га, зашто да не остане и — онда га тужно а мило погледала.

Поглед тај улио је у Милована наде, и опет не може, да помисли, да ће му Милица икад љубом бити. Поглед тај охрабрио је Милована, и — опет не сме, да ју запроси.

Поглед тај и охрабрио је Милована и наде му дао, и — опет зато рече:

— Само ћу онда остати, ако ме, добри старче, посиниш. Стидити се нећеш никад твог посинка.

— Никако, одврати Илија.

— Молим те, стара душо.

— И опет не могу.

— Преклињем те. Бићу ти бољи него прави син.

— Не, рече старац и по трећи пут. Ал брзо устаде и додаде:

— Зет ћеш ми бити. Као зет бићеш ми и син. Као син не можеш ми зет бити.

Ућутао стари-Илија. Лице му ведро, лице му весело. Сигурно му и срце радосно а савест мирна. Много је рекао.

Милица сва збуњена приступи оцу. Пољуби га у руку И Милован се машио Илијине руке. Не даде му, већ вели:

— Имаћеш каде.

Старац, пун радости, пун миља и весеља, блаженства пун, устао је, Милицу за руку ухватио. Пришао за тим Миловану и његову десницу узео. Руке деци саставио и чисто ван себе, сасвим као светац седи, подиже обе руке своје. Дигао их деци на главе.

Милован и Милица клекнуше а Илија изусти:

— Сретни и благословени били.

Деца оца у руку пољубила.

Х.

Сељани су видели, како је неки човек дошао Илији. Неки су познали Милована па нагађали много што-шта.

Сигурно су знали само, да је Милован дошао и да га Илија на салаш извео, да тамо ради.

Тек после ускрса једне недеље чуше старци и старице у цркви, како сештеник навести Милована и Милицу.

Још се честито ни из цркве није изашло а по селу се већ знало, да је Милицу Милован испросио.

Радовало се и младо и старо; радовало се цело село. Сви веле, да ће то бити ваљан пар људи. Сретан пар људи. Права утеха седоме Илији.

Другарице, које се још не удале, долазе и желе Милицу среће. Она се само осмејива. Види се, да је задовољна и да се срећи нада.

Лицем на Ђурђев-дан венчао се Милован са Милицом.

Није стари Илија звао многе сватове и — опет се читаво село слегло.

Ту момци и девојке, ту младе и њихови људи, па и старијих је. Искупили се, да виде сватове, па бог-ме ишли и у цркву. Све пешке. Из цркве опет кући Илијиној. Играла су три кола у Илијиној авлији.

Старац весео. Срце му пуно. Мило му, што се свет искупио па све наређује подрумару, да отисне по коју ћупу или лонац вина и у свет. Нека пију. Не жали Илија и неће да ико каже,

како је био у сватови његове кћери па ни чаше вина није добио.

Прошли су сватови. Милован и Милица лепо су живили. Оца су поштовали. Његове мудре савете слушали и по њима се владали. Па никад ништа ни да учине а да Илију не упитају.

Задовољан је стари-Илија. Па весео је. Дошао чисто млађи. Баш се подмладио. Снаге добива. А како и не би? Та поглед-ли само на децу, оживи одмах.

Већ Илија говори, како би могао и умрети. Дочекао је и видео дете удомљено. Види, да је сретно са мужем. Шта му треба још!

Жалостио је тако децу. Молили га они, да више о том и не говори, него нека га бог поживи још дуго и сретно.

Колико је Илија задовољан био, толико још задовољнији, кад је деда постао. Те радости од њега! Не да се исказати.

Не ради деда-Илија ништа. Игра се са унучетом. Забавља га; држи га. Баш му права дадиља.

Бог поживио деду а децу му благословио. Деда дочекао дубоку старост и дочекао седморо унучади.

Подетио се деда међу децом. Играо се с њима као мали. Правио им кола. Возао их. Унучад га често окупила, па га задиркивала. Шале се с њим а он се подао па трпи. Сносио је све и у себи увек говорио: да бог-да и ви то дочекали од својих унучади.

Матери и оцу више пута није баш право, шта све деца са дедом раде. Световали их. Деда би опет децу бранио. Он баш волио с децом се шалити.

Милован и Милица живили дуго у миру и задовољству. Милован никад да приповеди сам, шта је с њим било, кад је отишао из Б. Милован не приповеда а Милица не пита. Чисто се стиди о том и повести реч. А ко види, да не би Миловану ни право било.

Деда-Илија запитаће једаред. Милован је приповедио укратко.

Скитајући се и потезући се од села до села са оно мало заслуженог новца вратио се, откуд је дошао. Био је у манастиру са калуђером, у кога је први пут благослова молио. Чуо тамо, да му је сестра још жива: вереник је избавио из руку злотворских. Све друге уморили Турци на мукама. Тражио је и нашао сестру. Код ње се станио али није могао остати. С једне стране Турци га вребали — једанпут га већ и на-

пали —, с друге опет стране срце га вукло награт. Прећутао је, откуд то. Морао се опростити са сестром и шуром и кренуо опет у свет. Зло му било на том путу — неће ни да приповеда. Ни сам не зна како, ал је увек ишао све ближе овамо. И дошао је тако.

Кад деда чуо, да је Милованова сестра у животу, рекао је, да се пише по њу и нек се са целом породицом досели.

Прихватили и Милован и Милица те речи. Милован је старом учитељу Ђоки све рекао. Господин је писао на манастир и калуђера Кипријана и јавио жељу деда-Илијину.

Деда већ одредио гостима мали салаш на уживљење и једва чекао, да дођу. Сиромах деда није их дочекао а чуо већ, да ће се скоро кренути.

Многе године обхрвале старога Илију. Слаб је већ јако. Док се држао, држао, али од слабости већ слабо куд и иде. Из собе скоро не излази. Држи се већ више кревета. Није да га што боли, већ сав малаксао. Свуд слабост осећа.

Призива децу, вели, да му боље, кад су око њега. Крепи га, кад су у соби.

Види и сам а и свет говори, да неће још дуго. Зато и саветује и зета и кћер. Унучад љуби. Жао му оставити ту анђелчад милу. Муте се очи у деде ал суза нема: Усахнуле у старим дединим очима. Милује децу по глави и благосиља их. Унучад упрла очи у деду па гледи и ћути. Ни најстарији не разуме деде сасвим.

Призвао Илија и пријатеље. Опростио се и с њима. Препоручио им децу своју. Рекао је, да спокојан умире, јер доживио је све, што смртан човек, што отац и деда доживити може. Лако ће умрети, кад зна, да ће још дуго живети међу децом својом и међу унучадма. Њему је то доста. Изљубио децу још једаред од највећег до најмањег.

Уморио се деда од говора. Заспао је, да се одмори. — И одмараће се у вечност.

Мирно умрло Илија. Лако му душа на онај свет одлетела. Утешен је оставио земаљски овај живот а утешиће Илија и Јуцу тамо у оном другом, зацело бољем свету.

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Наставак.)

XXII.

Прошло је неколико дана. Милић се већином бавио у редакцији и у то доба излазили су у „Заточнику“ чланци пуни поезије и поета. Читаоцима је било чудно, јер су били научени на чисте и стварне чланке, у којима је била логика најглавнија карактерна црта. Сад се пак чланци бавили и са лепотом природе, са слашћу, што нам даје самоћа у шуми, где нас облеће чаробан шумањ, то тајанствено дисање природе око нас. Кад и кад беху ти чланци зачињени и неким очајним рефлексјама или мутном резигнацијом — све изрази тадашњег стања и расположења Милићеве душе.

Љубица је читала те чланке и онда се свагда сетила Мариних речи, што их је говорила њојзи у оном тешком тренутку, и које баш из њених уста тако благо утицаху на ожалашћено срце њено. Љубица је иначе била одлучне нарави, ситни догађаји у животу нису је никако повлачили за собом; она се умела одушевити за све, што је узвишено и племенито, читала је ревносно сваку српску књигу те је могла да се занесе за лепом песмом, за лепом причом а поред тога је тако рећи

и заборавила да могу и у њеним грудима становати нежни осећаји. Што није на то мислила био је и тај узрок, што се мало дружила са младим људима и што је с Милићем о свачем другом говорила пре, него баш о тим осећајима. И једаред, кад се с њиме упустила у такав разговор, наишла је на неко чудно понашање с његове стране, које достиже свој врхунац о оном чудноватом призору у манастиру баш оног часка, кад је тамо приспела.

И никако није могла да буде на чисто собом; али добра воља и ведро, чило расположење није се више појавило код ње. Отац њен само је ћутке посматрао своју кћер али није рекао ништа, и кад се ипак с њом разговарао, није ни једном речи додирнуо суморно њено расположење. И Љубици је то била нека олакшица, јер шта би и умела оцу рећи кад би је запитао у том смислу! Уз то је дошла још и та околност, што Милић не само да је није посетио, него га од оног доба није ни видела, па ни на улици. А то је имало свог узрока у том, што је Милић избегавао улицу где станује Љубица. Кад је хтео у читаоницу, ишао је другом улицом, само да не прође поред Љубичиног стана. И старом Живковићу пала је та околност у очи,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

али се није изразио никако, ма да се на њему видело, да га тишти сета јединице своје. Да се нешто збило из међу Милића и Љубице, то је држао за извесно, али само шта? Па ни у читаоници није се састајао с Милићем у обично доба, после ручка, на црној кави, јер Милић је свагда удесио тако, да у читаоницу дође онда, кад је Живковић већ отишао. Сметало би му да се састане са старцем, из чијих је очију могао можда прочитати расположење што му у кући влада. Од Љубице се пак стидео заиста. Тај чисти цветак да га затече у прилично својским положају са глумицом Маром! Већ само помисао на то била му је немила а камо ли сва доследност тога положаја. Шта ће Љубица о њему мислити! Али он се ипак пред собом извињавао тиме, да Љубици није обвезан ни чим, шта више, он је и мора избегавати после оних речи што их је изустила у корист оном — несретнику. Па ипак је осећао да је на лажном путу; јер све да је и тако, не сме заборавити да га је Љубица, та чиста девојка, нашла у оном положају. Али и Милић је горко уздануо, ако је Љубица оно изрекла у неком девојачком несташлуку! Ако јој је Костић ипак равнодушан! Ах! Кад би то знао, или још боље, да је то знао био још пре поласка свог у манастир! Та онда не би там ни ишао. Па онда, и ту се Милић мало замислио, од куд онај врисак, од куд она сета, од куд она жалост у Љубице? Чудновато! И Милић је тек сад био у сред душевног комешаја.

И друштво је избегавао и само се с Лукићем састајао сваки дан, али никако није хтео да заподене разговор с њиме о том предмету. У редакцији пак држао се само листа и чисто је избегавао да буде с Машићем на само, јер је био уверен да је овај посвећен у тајну. Даринка пак, као верна пријатељица Љубичина, долазила јој је сваки дан, или је повела собом к себи, да је ма на који начин утешити и умири. У разговору свом није Милића никад спомињала, пажљиво је обилазила име његово, ма да је била уверена, да Љубица о њему само мисли.

Тако су пролазили дани један за другим, док није дошло време, да ваља Костићу послати обећану припомоћ. Милић до душе на то није ни мислио, али је мислио Живковић, и једног јутра ступи у редакцију баш кад је Милић био сам у њојзи.

— Како то веле о Мухамеду и о брегу, поче пола весело, пола озбиљно.

— Имао сам много важног посла, рече Милић у приличној неприлици, изволите сести. Чему имам да захвалим вашу посету?

— Та ваља оном Костићу послати новаца....

— Збиља, рече Милић, а ја и заборавио.

— Па да, кад сте тако у послу, поче Живковић опет и погледи га мало са стране.

— За иста, ови дописи и предлози после омладинске скупштине баш су преплавили редакцију, рече Милић избегавајући Живковићев поглед.

— Верујем, верујем; али пре свега да свршим оно, рад' чега сам дошао. Ево вам поваца и дајте ми признаницу.

Док је Милић писао признаницу дотле се Живковић обазирао по редакцији. Кад је Милић био готов преда му писмено. Живковић га прими, прочита, савије и мете у џеп. За тим се мало накашљао.

— Па баш тако сте у послу? запита онако више случајно.

— Као што видите. Ето, сараденици нису ту а ја сам већ у сред писања.

— Па баш да немате ни часка времена и да ми дођете. Знате, да сам вас се већ зажелио.

— Не идем ја никуд, одговори Милић. Кућа, редакција и гостионица, то ми је све.

— Хм, хм, поче опет Живковић, а како то да имате више посла него до сад. До сад сте нашли времена да ме обиђете....

— Ја ћу гледати да се поправим, чим — узимама времена, рече Милић.

— Добро, ја нећу ништа силом, рече Живковић, али кад вам се не мили доћи к мени па чак и проћи поред мене — јер писам вас видео и не памтим — онда је то друга ствар.

— Не, не, поче Милић живље, није у томе.....

— Мене је за иста чудно дирнуло што вас нема никако. Увредио га ваљда нисам, мислио сам у себи, па, да вид'те, баш ми је било неправно.

Милић није нашао одмах одговора, нешто је био у послу око новина и рукописа. Живковић га је гледао и тужно се насмешио.

Затим му пружи руку, коју овај топло али опет с неким уздржањем стисне, јер је осећао да је он крив, што је дошло и до тих речи. Кад је био Живковић на улици, Милић је лакше уздануо. За тим, видећи пред собом новце, зовне слугу и пошље га на пошту. На упутници није написао ништа осим „за месец што долази.“

Живковић је тога дана за ручком, кад је остао са својом ћерком сам, као мимогред споменуо, да се јутрос нашао с Милићем. Том је приликом Љубицу добро посматрао.

Љубица му на речи није приметила ништа, само је нешто пребледила и одмах за тим почела по столу нешто да спрема. Живковић је добро приметио наглу промену на својој кћери, али не хтеде даље испитивати. Он је имао неограничено поверење у своју кћер и био је уверен да би му казала

у чему је ствар, али је није хтео да доведе у неприлику, тим мање, што је држао да је невина а ни Милића није кривио. Шта је пак у ствари, то да богме није знао. Али да ипак не остане у неизвесности — јер се тиче његовог детета — науми да запита Машића или Даринку. Та они су били с њоме у манастиру, они ће и знати пешто ближе.

Међу тим је Милић, кад га је Живковић оставио и кад је послао Костићу новце, наставио читање разних дописа. При читању таквог једног застане у једаред и поче одмах за тим да га дочитава. Допис је био из М. од редовног дописника његовог и у њему је била међу осталим новостима још и та, да се Мара Путникова удаје за једног тамошњег богатог трговца. Милић је морао допис два пут да прочита, јер у први мах није хтео својим очима да верује. Али, ту је било све јасно, прио на бело, и Милић није имао повода да се посумња у истинитост вести, јер је од таквог дописника, на ког се могао слободно ослонити. Неко радовање показало му се на лицу и брзо дозове слагачког шегрта, преда му допис и рече му, да мора ући већ у сутрашњи лист. Кад је шегрт отишао, било му је лакше ма да сам није био на чисто са свим, за што. Доста то, он се радовао и врло је пријатно поздравио остале сараднике, који су долазили да раде на сутрашњем броју. Није остао дуго у редакцији, нешто му је било тесно у њојзи. Тежио је на поље и тако је и учинио. Кад је дошао до Дунава није знао куда ће; но у тај мах паде му у очи лађица, која вози у Каменицу. Брзо се окрене њојзи, извади билету и уђе. Кад је дошао у Каменицу и ушао у башту поче се по њој шетати; али њему није било сад до самоће, друштва је хтео, но друштва није било. Изађе опет из баште и удари у село свом пријатељу, тамошњем лечнику. Ту, у друштву са пријатељем и његовом женом провео је скоро цео дан. Са последњом лађом вратио се кући. Као да му је пао терет с душе, тако се осећао, и кад је после вечере ишао кући, није могао на ипо а да не обиђе Љубичин стан и да не погледни бар једаред само на њене прозоре. Били су још осветљени и њему се чинило као да види сенку њену како иде горе доле мимо прозорских завеса. Осмех, пун наде, осуо му се на лице, он је, као оно негда у манастирској башти, лагано прошапутао „лаку ноћ!“ и са поузданим корацима ишао је даље.

Сутра дан, рано у јутру, био је већ у редакцији и распитивао се, је ли лист већ готов. Шегрт му донесе још влажан број. Брзо га прегледи и био је умирен, кад је прочитао допис из М. и у њему белешку о Мариној удадби. И већ хтеде поћи из редакције кад се на врати нађе с Машићем.

— Баш добро што сам вас нашао, поче Машић, тражио сам вас већ јуче, али бог би знао где сте били. Дашао сам да вас позовем да ми дођете на пријатељску вечеру. Биће само Лукић и нико више.

— Захваљујем вам лепо, одговори Милић, бићу тако слободан

— Знате, пријатељска вечера, настави Машић. Рад сам да заведем књижевне забаве при чаши вина или чаја, а хоћу пре тога да се с вама и с Лукићем, као са мојим најбољим пријатељима, мало поразговарам, опет при чаши вина. Даринка ми је дала ту мисао.

— Врло добро, рече Милић, ја се с вама потпуно слажем. За иста, нама су такве забаве од преке потребе. Та такве су забаве подигле немачку књижевност, шат учине то исто и код нас. Захваљујем вам, доћи ћу за цело, само у колико сати?

— У осам ваљда неће бити рано. На послетку дођите кад вам је воља. У свако сте доба добро дошли.

Машић се после тих речи опрости и оде а Милић се опет врати у редакцију. јер међу тим је дошла пошта а он хтеде да прочита писма и новине, јер то је био његов посао, кад је био у вароши.

XXIII.

Цео дан је провео Милић у неком узрујаном стању. Чинило му се да сва варош зна да је у манастиру ашиковао с глумицом Маром, и да је био близу тога, да јој се обвезе за цео живот. Па сад да она њега напусти, да јој је и сувише незнатан, барем сиромаш. С тога се још мање показивао на улици а ни пошто не би прошао поред Живковићеве куће, јер до сад је Љубица за цело већ читала допис из М. Шта ће само рећи на то? Дал' ће се ублажити, и да ли ће о њему имати друго мњење, оно старо мњење, кад је у њему гледала народног изабраника и њега својим одушевљењем подржавала да истраје на тешком путу у борби за народан опстанак. Милић је познавао Љубицу само с те стране. Он је знао да уме да мисли и да осећа за народну ствар, али никад му није ни пало на ум, да се у тој девојци могу будити и нежнији осећаји. Па ни сад није био с тим на чисто. Није ни помишљао на то, да би се Љубичина наклоност њему могла обратити. Тежио је само за тим, да о њему има боље мњење него што га је задобила тамо, у манастирској башти. Он да богме није знао шта је о њему говорила Мара Љубици, те није ни слутио да Љубицу допис неће баш тако изненадити, као што није ни слутио, да ће је ипак врло, врло обрадовати.

И заиста, Љубица се радовала на сву меру, ма

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да није знала за што. У њојзи се будило осећање, о ком није умела себи да да рачуна; шта више, у први мах није ни помишљала на Милића. И тек доцније, кад је попустила прва бујна навала, сетила се Мариних речи. Па кад их се сетила, стварала се пред њом слика, из прва неизвесна и бледа, али доцније све јаснија и сталнија: слика њене будућности! И она је себи предузела да пође Мариним трагом, да заборави Милића. Да богме, да у тај мах није ни слутила, какве би је душевне борбе стало то одрицање, много теже, него што је то стало Мару. Држала је, да јој је дужност да поступа тако; држала је, да је обвезана Мари и да мора радити тако исто као и Мара. Па, сиротица, није ни приметила, да је том приликом, кад се решила да поступа као и Мара, бивала опет жалосна и тужна, много жалоснија него што је била до сад. Ах! Како тешко пада резигнација девојачком срцу! Па још срцу, које искрено ако и несретно љуби!

Како је била задубљена, није ни спазила да је Даринка ушла у собу. Тек кад је ова приступила њојзи и њу загрлила и пољубила, трже се из своје сањарије и подиже главу.

— А, ти си, Даринка, рече и неко уморно смењење покаже јој се на лицу.

— Дошла сам да те питам, јеси ли читала данашњи „Заточник“? запита је Даринка.

Љубица је ћутке потврдила да јесте; за тим је устала, као да је хтела рећи, да не жели о том предмету да настави разговор. Даринка је разумела шта Љубица хоће, и пређе на други разговор. Пријатељице су се још дуго разговарале, и тек пред подне оде Даринка кући.

На ручку састао се Милић с Лукићем и ту су се договорили да заједно оду Машићу на вечеру. Милић је том приликом развио неки мали програм, који мисли изнети, јер збиља је с ватром прихватио Машићев предлог о тако својским књижевним вечерима, које немају на себи никаквог званичног типа, а опет могу бити од великог значаја.

— Па онда, настави Милић свој говор, моћи ће се такво саветовање и раширити, могу се у наш круг повући и други књижевници и новинари, и многа ствар, која за сад чека да оживи, оживиће, добиће свој облик, свој правац. Једном речи, ја себи обричем много од данашњег састанка.

Лукић је само климао главом и све је одобрио што је Милић казао.

— У редакцији дакле, око осам сати, рече кад су се разишли.

— У редакцији, одговори Милић, и пође кући. Лукић је пак отишао у читаоницу.

(Свршиће се.)

СУЛАМКА.

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА. НАПИСАО ФРАЊА КАЈМ.

ПРЕВЕО БЛАГОЈЕ БРАНЧИЋ.

(Наставак.)

ЧЕТВРТИ ЧИН.

ПРИЗОР ПРВИ.

Соломонове баште. Дворана. Стубови са лиснатим грањем. Натраг тераса. Напред, на лево, седиште, јастуци и њилимови. На десно, за себе, близу кулисне, гомила довора и палме. Кратка свирка из даљине

Трабант и Мемнон — оружани.

Мемнон.

А поуздана чета?

Трабант.

Јуде све —

Најжешћа крв — к'о горски растови!

Мемнон.

Туд онда нека други заиђу —

Ја и ти хајд да страже прођемо.

А до сад?

Трабант.

Ништ још нисам спазно.

Мемнон.

Е онда иди, па кроз један сат
Донеси чист и тачан извештај!

(Трабант оде.)

ПРИЗОР ДРУГИ.

Мемнон без пређашњег.

Мемнон.

Он не верује, а чу гласове,

Шта виче путем народ узрујан.

Ко то да поња! Лови себе сам!

Не ваља ова жена раскошна —

Ја њу не трпим. Сама види већ

Па с тог од мене она и бега

А лудог цара, својих дражи пљен,

Све већма стеже. Залуд сваки глас —

И Мемнон сад већ залуд светује. —
Да прође само јадном ова ноћ.
Где иде.

(Долази Соломон.)

ПРИЗОР ТРЕЋИ.

Соломон. Мемнон.

Мемнон.

Дај, да свршим овај пир —
Изиграсмо се — гозба без мере
Уморила је госте веселе.

Соломон.

Но, шта је теби — ја те не схваћам!
Јер другдаш сам баш госте раздрагаш,
А сад ми горчаш мој најслађи час —
Та остави ми ову лепу ноћ —
Зар није дивна?

Мемнон.

Као и друга —

Ал' није ноћ, што тебе заноси,
Већ канда гошћа.

Соломон.

Лоло, ругаш се?

Шта нећеш наћи! Ал' си ипак слеп —
А ја тим боље видим.

Мемнон.

Царе — чуј!

Соломон.

Хајдемо тамо у цбун ловоров —
Зар нећу наћи своје краљице?

Мемнон.

Ја идем к стражи. Царе, платићеш,
И сутра Мемнон — биће паметан!

(Оде.)

ПРИЗОР ЧЕТВРТИ.

Соломон без Мемнона.

Соломон.

То може бити. Ал' мож' и не бити —
Чак сутра — шта је сутра! Овај час
Ја знам уживат' само. — Збиља, бре —
Отоич као да видех неки лик
У мрком лишћу — тавно обасјан,
Сакривен — тужан — болач — смртно блед.
Лик видех знан, па врло, врло знан...
Међу нама је бездан — недоглед —
Ја сада више натраг не могу —
Ти опет *амо* немо'ш. — — Краљица!

ПРИЗОР ПЕТИ.

Соломон. Балкида.

Балкида.

Па тако сам?

Соломон

Што рече, краљице,
Да скоро мораш ићи — не волим.
Је-л нећеш? Немој. Остај дуго још,
Соломон моли да му останеш.

Балкида.

На једно само: Скини чувиду
Са мучне тајне, што ти груди тре.
Нек ту Соломон молбу испуни —
Ал' друкче идем. Самовољна сам —

Соломон.

То видим. Него иштеш премного,
Што никад човек не мож' издати...
То није захтев искрен, племенит,
То прође — то ти не смем издати.
Балкидо, ја не умет просити.
Што свакој ружи и трн приденеш?
Од кад за твоју љубав војујем —
Па један осмех — жено дивотна!

Балкида.

Где тамо заклон. Гледај студенац,
Где цвећа бујног — мири цела ноћ!
Исповеди се — п'онда остајем,
Да гледим Сион — дуго, дуго још.

Соломон.

Па хајд у заклон, где ни звездин зрак
Допрети не мож'. Хајдмо! Жено, чуј,
Што питаш све је прошло — ја сам твој,
И сав сам потп'о, сав под твоју моћ.

Балкида.

То не. Не сасвим.

Соломон (ухвати је за руку).

Хајдмо онамо,
Где ништа нећу чути до твој дах.

(Оду обоје на десну страну.)

ПРИЗОР ШЕСТИ.

Мемнон и трабант долазе с леве стране.

Мемнон.

А другог нема ништа сумњивог?

Трабант.

И то је доста!

Мемнон.

Дакле на опрез!
А ко их опи? Дај разашљи још
Нек прођу око храма. Капије
Утврди. А чувара сумњивог
Ил' купљенога о зид вешај.

Трабант (одлазећи.)

Знам,

ПРИЗОР СЕДМИ.

Мелмон (сам).

Заносити се сад, кад кипи гњев
И осветнички пламен букти свуд!
А ови мудри — ником ни у траг!
Ахија нест'о — Јеровоам с њим.
За Бена нису рекли, истина,
Ал' ја се страшим. Нису требали
Упустити га. Нећу спавати,
Ни пити нећу. Трезвен — опрезан!

(Оде.)

ПРИЗОР ОСМИ.

Свирка из далека. С десна долази, не дишући Суламка,
с расплетеном косом.

Суламка.

О, тешког пута. Скупих снагу сву —
Већ ту си сад на полак готово!
Сад не знам, шта је несвест с виса тог,
Над бездном тим, над брзим потоком
То није ход — то беше крилат лет
Са брда доле у Јерусалим.
Изопијане страже. Један зја —
А други спава; — мене пуштају,
А баште широм. Шетај по вољи!
И дођох. Ходник грања зеленог
У недоглед се, диван, пружио,
Шареним сјајем скроза осијан.
Кад дођох на крај — сину неки сен,
Баш као да видех цара с гостима,
Где шета; ал' га брзо нестаде.
Од дрвета, од једног до другог
Лагано сам се напред пробила,
И не пазећи, како бode трн.
И сад сам овде. Ту ћу дахнути.

(Обвире се.)

Јер дође, знам, где, онде спаће он
То каже цвеће и тај душек мек.
О сад да имам каквог човека,
Па да га викне, зовне. Куку, јој,
Шта носи нама ова кобна ноћ!
Дојако ми је срце играло,
Кад дође близу с њим — још и јутрос,
Тренутак пре је било весело:
Страх беше само сен на сличици,
К'о облак црн кад мрачи небни свод:
А сад! Да стоји овде преда мнош
Не б' мирна била — већ бих цикнула:
„Беж; драги, хајдмо, ту нам грози коб.
Хајд даље — п'онда натраг никада.“

(Свирка се приближује.)

Да, никад! Ту ј' и мирис отрован —
И страх ме хвата — твоје срце ту

Изневерити може Суламку.
О грозно, грозно, ал' је тако све —
Та ти си веран — али сумња тре!
И мучи срце, као злобан глас —
Ко иде? Палмо, скриј ме један час,
Док прође он —; док мало одахнем
О дођи — дођи, ја те чекат смем —
Пред-а-те ћу се доле бацити
И нек се срдих — опет мој си ти!
(Сакрије се за палму тако да је гледоци виде.)

ПРИЗОР ДЕВЕТИ.

Долазе с леве стране играчице. — Трубе јече. Долазе де-
чади што служе. Соломон и Балкида. Играчице се повуку
натраг, чинећи полукруг око палме Суламкине.

Балкида.

Ваљана мисо — ту сад седимо!
Заморила ме гозба.

Соломон.

Таки мир
Већ и ја желим — Одгоненух све —
Загонетком ме ниси сузбила.

Балкида.

Највећа иде сад на послетку.
Погађаћеш ми још. Погоди то
Па онда ти си мене сузбио.

(Седну.)

Соломон

Па де! Ал' прво чаше — чаше, хеј!
Од којег вина жели краљица?

Балкида.

Од првог. С мора чак до пустиње
Ни грозд се данас неће штедити. —
Хајд на острва! Точ'те Ципра, де!
У њем је ваљда племенити жар.

(Дечади пружају влатне пехареве.)

Балкида.

Е загонетку: „Ја сам силан цар
И опет човек најнесретнији
У целој земљи; мој се силни дух
И с Богом самим поч'о мерити,
Ал' ропкиња ме једна згазила.“

Соломон.

Де даље!

Балкида.

Нашто? Ја сам готова

Соломон

Завршила си? Не-б' се надао —
Још једном дакле: „Ја сам славан цар,

Балкида.

Ал' опет човек најнесретнији“ —

Соломон.

То могу бити сам — ал' онај крај:
„Мој силни дух се“ —

Балкида.

„С Богом мерно“

Соломон.

„Ал' ропкиња ме једна згазила“

Балкида.

На трагу већ — па дивљач промаша,

Соломон.

Та дивљач?

Балкида (смејући се).

Ти си!

Соломон.

Ја сам? Лудости!

Да пијем. Вина! Ја је не схваћам,
Ту робињину ногу — шта ли је?

(Донесу му вина те пије.)

Балкида.

О много значи једна слика та!
Јер све на свету има значај свој —
Па да је песма, један мален спев
Онако леп, к'о песма слављена,
Што-но је моје деве певају,
Суламка нека где се спомиње,

Соломон.

О ћути једном, с-отим престани!
Јер нисам трезвен, те бих могао
Сасрдити се на тај разговор.

Балкида.

Ту кажу неког цара с пурпуром
И он је владар — златан престо сја —
Уз то га краси, што је млад и леп —
И догле ми се збиља допада. —

Соломон.

Окрени друго, кад те молим —

Балкида.

Не!

Баш о том хоћу — то ми годи баш,
Једаред ми је једна девица
То певала — па после дође реч
На просиоце моје љутите,
Које сам као у смеју одбила —
И тад ми нешто паде на ум ти!
Мнидијах: кад си тако славан цар,
За цело онда царски осећаш —
Ал' није. За те није краљица
Јер ти је не би знао љубити —
Из руке какве младе пастирке

Ти радије би дарак примио —
Тог цара нема — роб је робињин,

Соломон.

Тако ми Ципра — лава дражиш! Ћут'
Ни реч о песми више — престани!

Балкида.

Ни реч о песми. Јер што геније
К'о живо пева — живо ј' заиста.
Па куд је та лепота — Суламка?
Надсијава-ли све? Дај зовни је,
О чудне игре! Где голубици
Из шуме — клања цар к'о какав роб.
Суламка мора бити диван створ,
Јер другче не би цар — полудео!

Соломон (дигне пехар).

Балкидо, ћути!

Балкида (исправивши се).

Удри, смрви ме!

Ал' ругаћу се. То је лажура!
Та није за те! Мишљах до сад: — сан,
Тек спев је то, а ти, цар, већи си.
Ал' ти низоту љубиш — љубав та
И јефтина је — таке на'еш свуд!

Соломон (тресне пехар о земљу).

Ја не знам њу — та какву Суламку!
Тако ми Ципра, ја те не схваћам!
Је-л' доста?

Суламка (борећи се да се прибере, посрћући потрчи према
степеницама престола и падне). —

Доста!

Балкида.

А! Играчице —

Соломон (прискочив да ухвати Суламку).

О проклет да сам! Проклет, Суламко!
Где занесе ме проклет вински дух.
Голубичице, устај, прогледај!
Де вина, квасте следе очице,
(Дечади послушају.)

Не умри! Камо Мемнон, лекар мој,
О брзо, спасе цару невесту,
Наградићу вас пуно богато,
О брзо, камо Мемнон, лекар мој.

Балкида.

Је-л то то чудо — ком се зачуди?

Суламка (дошавши к себи).

Шта? Где сам? Ту? Где, откуд дођох ја?

(Сагледавши Балкиду.)

Имате право, сад су краљице
Придошле, да се другом ругају,
Суламци више нема места ту.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

(Соломону:)

Ја никог не бих могла презрети —
Најмање жену, којој дадох реч:
„К'о свето благо чуваћу те свуд,
И уздићи те свету на доглед.“
Утр'ните, свеће, земљо, помркни,
За Суламку је све сад само гроб.

(Спазивши Бена Јохаја.)

Да, то сам хтела — сад се сећам, јест,
Шћах цара спасти — за то дођох ја,

(Показује на Бена.)

Ухвати овог, вежи, убиј га!
Издајство подло он је заснов'о.
И он ће дати абер буктињом,
По Симону ми не чу поруке,
А сад је касно; — лекар не треба —
Ја оздравити не ћу, не могу!
Мемнона пази, он је веран твој,

(Показујући на Бена.)

Гле — Бена, сад баш хитну буктињу,
У знак да дођу верни другови,

(Трубље и вика у даљини.)

Јеровоам ће стићи с Ахијом,
Јеровоам је сада прави цар
И Ахија га већем помаз'о
А народ отп'о — ја сам јавила —
Ти ниси хтео чути поруке.

(Хоће да се дигне.)

Соломон.

Стој! Нејди сад! Нек земља пропадне —
Заслужио сам таку грозну смрт.
Проклето вино! Држ'те Јохаја!

ПРИЗОР ДЕСЕТИ.

Долази Мемнон са трабантима. Пређашњи

Мемнон (витлајући мачем)

За Соломона, цара, трзам мач!

(Трабанти са свију страна притрчавају. Ухвате Бена Јохаја.)

Суламка (исправивши се).

Прикупљају се, иде заштита,
Твој живот спасен. Пуштај робињу.

(Избегне на десну страну.)

ПРИЗОР ЈЕДАНАЕСТИ.

Пређашњи без Суламке.

Соломон.

Ухватите је, за њом, врати је!
Наградићу те, пуно, богато.

Мемнон.

Изнесите гошћу, обори је страћ
Одведте жене, бој се зачиње.

(Сва свита забави се око Балкиде; изнесу је на поље.)

ПРИЗОР ДВАНАЕСТИ.

Пређашњи без Балкиде и њене пратње. Вика бива све јача.
Трубље свирају жестоко. На тераси се појављује Ахија
а прати га узбуњени свет. Соломон, Мемнон и трабанти
остају напред у среди.

Ахија.

Одбади круну с главе несретне
И брзо поспи главу пепелом —
Изгореће ти огњем пламеним.
Приближио се суд.

Соломон (виче гласно).

Ко има мач?

(Отме од једног трабанта.)

Ахија.

Да живи нови цар Јеровоам.

Неколико гласова

У вечној слави, части — живео!

Соломон (дигав мач мишицом).

А издајице срамом скапале!
Сад гори срце! Сад ми с' враћа дух,
К'о бесно море стоји комешај
Занихали сте небо грмљавом —
Ал' пред вама је див, што не зна страћ.
И ја сам цар и глава земљи свој!
Ко сме, нек дигне на ме љути мач,
Гле и ја кличем: Ја сам и сад ја,
Соломон цар, и глава Сионска!

Мемнон.

Да живи дична глава Сионска.

Трабанти.

Да живи цар Соломон — Живео!

(Дижу мачеве.)

(Док Соломон и Мемнон скоче на јуриш, да непријатеље потисну — падне завеса.)

(Свршиће се.)

БРЕГ ВАТРУ БАЦА.

1. Дивна је природа. Величанствена је.

Кудгод се човек окрене, имаде, шта ће га при-
вући; кудгод погледи, паћи ће, што ће га зани-
мати; кудгод се окрене, може видети сваковрсних
призора: лепих и дивних, необичних и чудних. Све

га запима, све диже. Ум му лета у висине, силази
и у низине, вије се по светлости а лута и по мраку.
Хоће чисто памет да стане!

Велик је ум у човека. Грдан је. И опет мора
често да стане: не зна да протумачи многи и мно-

ги појав у природи. Загонетан му је. Страшан му је.

Мучи се и домишља се човек, премишља и разбира ал — његов ум није ипак ништа према вечитој сили, према вечитим законима у природи, према оној дивној уредби и наредби надчовечанског бића. Диви се човек и чуди. Чуди се и диви.

Што човек мање читао, што мање света прошао и видио, све више наћи ће, чему да се диви, о чему да приповеда. Ко мање путовао, све више има да опази, чему да се чуди, све више призора има, који ће да га занесу и да му ум вијну, да ни сам не зна, куда.

Што човек више читао, што више света прошао и видио, више зна да приповеда о красотатама, о страхотама у други крајеви.

Не идимо далеко. Наш Лаза из села био војник. Рата није видио, ал био у Пешти па можда и у Поли и у други мести, па шта тај не зна. Кад он разврзе разговор пред комшијама и познаницима, све се крсте од чуда.

А шта све зна тек онај, који је више путовао и у даљи крајеви и предели био. Колико тај да ти приповеда! И о чему све!

Ал не мож свако путовати. За то треба трошка. Истина, нађе се и таких, који о мало новца прођу доста света, који се са неколико крајцара у џепу напромећу по свету.

Ако и не мож сваки путовати, може скоро сваки читати и прочитати, о чему му год воља. Да-бог-ме прочитати и видети! Велика разлика! Куд-икамо одскочи оно, што видим рођеним очима, што чујем, што можда и руком дохватим од онога, што само прочитам? Ал ипак!

Описивани су досад многи предели, читали смо о многим красотатама и дивотама у разни крајеви, слушали смо и чули смо и о страхотама овде ил онде, — па опет се и данас описују па опет још и данас читамо и слушамо о многим стварима у другим пределима. И занима нас то. И наслађује нас. Уживамо у природи и онда, кад само читамо. А шта би било, кад би могли све и видети?

Уверен сам, да је сваки читалац овог штованог листа чуо, како има брегова, који ватру бацају; знам, да је многи читао, како то изгледа, кад из брега ватра скаче; верујем, да су неки гледали баш онда у брег, кад је ватра из њега куљала, можда су и на њему били баш у онај пар, кад је пламен из њега лизао небу под облаке: и опет ћу да пишем коју о тим бреговима, јер ко слушао о њима, чуо је мање него што ће сад прочитати а ко читао, можда није све, а ко гледао ватру, видео је само један брег.

Намера ми, да што опширније и потпуније опишем ту дивоту ал и страхоту светску, тај небрег брег, кад из њега може ватра да бије.

2. У многи предели на земљином шару има брегова, који од времена на време ватру бацају. Страним језиком зову се *вулкани*.

Име је то старо, прастаро, и латинско. Носио га један римски бог. Био то бог ватре ал и бог, који зна, како се метали обрађују јер без ватре не да се ни почети радити са метали.

У Грка је био *Хефаст*. Он је на брегу *Олиму* имао ковачницу и у њој двадесет вештачких мехова. Сковао је *Хефаст* себи две златне робинје; говориле оне баш ко и људи и мицале се. Себи и другим боговима направио овај бог на *Олиму* палате од туча. *Ахилу* је сковао штит а а *Дијомеду* копље и т. д.

Вулкани бацају ватру; не владају се дакле као обични други брегови ал и не изгледају већином као њихова друга браћа. И у том су друкчији.

Брегови-вулкани мање-више изгледају као купа каква: доле широки, а што ближе врху им, све су ужи. На врх вршка имају као неки точир, левак. А то ће рећи, да су ту издубљени; изгледа као да су пробијени. Па се даде и спуштати у сам брег, у земљу. Кроз левак тај излази брегу ватра. То су вулкану уста, на која ватру сипа, сигурно, кад се што наљути, па хоће свету да покаже, у каквој је он власти, са каквим силама он располаже.

Отвор у брега зове се *кратер*.

Најлепше као купа изгледа вулкан *Котопакси* у јужној Америци и вулкан на острву једном у бенгалском заливу.

Нису у вулкана само једна уста; има често више кратера ал један је ипак главни. Један су права уста а друго су тек одушке.

Уста, на која ватра куља, различито су велика.

На *Хаваји* има вулкан са разглављеним устима упрeko до три иљаде седам стотина и деведесет метара а други, до њега баш, четир иљаде и седам стотина метара.

Озго по вулкану има бразда; чисто је испаран, изгребен, испуцан. То је од кише, која пада док вулкан ватру баца а и иначе у мирне дане огњенога брега.

3. Кад брег ватру баца, страх те у њ погледати.

Пре него ће почети ватра куљати, тутњи под земљом; кува се нешто у њој, справља се.

Земља се и тресе. Каже тиме већ унапред свакоме: чувај се и пази, сад ће чуда да буде.

Бивало је ипак, да се земља не тресе пре него што ће вулкан ватру бацати. Па и не тутњи него изненада покуља ватра из кратера.

Ноћу од тридесетог новембра на први септембар 1744. године почео је страшно беснити вулкан *Конгоакси* а није се пре тога баш ни најмање земља тресла нигде у околици. Исто тако није се земља тресла ни године 1877. кад је исти вулкан ватру бацао: ватра је куљала од двадесет петог до двадесет деветог јунија.

Почне затим на уста брежна силна водена пара излазити и у вис се пењати. Са паром избаца брег и земљу и камење. Ал све је то ситно, у прабини, зато се и зове вулкановим пепелом. Често у исти пар спушта се по обронку брега и лава. А то је растопљено усијано камење; оно истиче из кратера и разлива се са брега као вода. Лава ова хлади се и тврдне и — по брегу хвата се нека кора.

Има брегова, у чији се кратер даде гледати баш и онда, кад се из тих уста најбоља ватра разлива. Таки је вулкан на *Стромболију*, малом острву на северу од Сицилије.

Кад загледиш у вилице таког вулкана, а оно му у усти много саме отопљене усијане лаве; све се црвени.

Кроз ту лаву продиру грдни, велики мехурови од водене паре или од других ваздушних тела. Чим доспу до површине, пуцају, облаци се направе на лете у вис небу под облаке а потрзају собом и саму црвену лаву.

Какав је то величанствен приказ, кад у облаку видиш црвен, црвен јаку, која у вис полети а после се враћа те и бледи и тавни.

У усти вулкана на острву *Хаваји* има лаве у грдном комађу. Пара га не може да избади, него тек подигне на одушке гдегод нађе и изађе, а ко мађе се спушта, да га опет нов облак из кратера дигне. Прави таласи. Узбуркала се румена лава.

Кад пара из кратера излети и у небо полети, брзо се праве грдни облаци. Сева тада и грми и пуца. На све се стране разлеже. Киша пада, као да каблом синаш, рекао би, облак се провалио.

Особито је јако грмило, кад је *Котоакси* 1877. године ватру бацао. Разлегала се грмљавина по целом *Еквадору* а црни и сиви облаци од самог пепела ширили се такође по целој републици. Пустошили су ужасно. Народ се јако ускомешао и поплашио. У вароши *Кито* посред дана била је највећа тама; кроз ту таму кривудале су муње а пратила их грмљавина. Сунце није могло продрети

Са данашњим бројем завршује се по године излажења „Стражилова“. Молимо поштоване претплатнике, да обнове претплату.

САДРЖАЈ: Колок. Песма од Војислава. — Суђено је тако. Приповетка са села (Свршетак) — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Суламка. Жалосна игра у пет чинова. Написао Фрања Кајм. Превео Благоје Бранчић (Наставак.) — Брег ватру баца.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.